№ 124 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 23 **1897** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 23 № 124

ՔՍԱՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւան 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են խոշորատառ բառին 2 կոպէկ.

Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը՝ թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում 10 րուբլի, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը 2 ր., ամսական՝ 1 րուբլի:

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ»՝ կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ:

Օտարաքաղաքացիները պէտք է գրեն հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ. Редакція «МШАКЪ»: Իսկ արտասահմանից Tiflis. Rédaction «MSCHAK»:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բարեգործական անհեռատեսութիւն. — ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պօլիտեխնիկում թէ համալսարան. Գաւառական անհիրաւնէր քաղաքը. Նամակ Երևանից. Նամակ Սևաստօպոլից. Նամակ Խարկովից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կրետէի նոր ընդհանուր նահանգապետը. Նամակ Թիւրքիայից. Նամակ Անգլիայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մէլիքի աղջիկը:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՆՀԵՌԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—

Նորերս Պարիզում տեղի ունեցաւ մի դէպք, որ շատ ուսանելի պէտք է համարվի ոչ միայն պարիզեցիների, այլ և մեզ՝ կովկասցիներիս համար: Պարիզի քաղաքամասերից մէկի ազգաբնակութիւնը կազմեց մի մեծ ժողով, որի նպատակն էր միջոցներ մշակել պաշտպանելու ժողովրդի չքաւոր մասը, ի՞նչ էք կարծում, ո՞ւմից և ի՞նչից—Պարիզի հասարակաց բարեգործութեան վարչութիւնից: Ժողովին ներկայ էին մօտ 3600 անձ թէ տղամարդիկ և թէ կանայք. ներկայ էին նաև Պարիզի քաղաքային վարչութեան անդամները և քաղաքամասի պատգամաւորները: Ժողովի նախագահ Պերլըի զեկուցեց, որ հասարակաց Բարեգործութեան վարչութիւնը, փոխանակ աղքատներին խնամելու և նրանց կարիքները ապահովելու, տօգորված է գումարներ դիզելու տենչով և այս տարվայ կարիքների համար ժողոված գումարներից յետ է դրել 50000 ֆրանկ, որ անում է մօտաւորապէս 14 ֆրանկ ամեն մի աղքատի վրա: Կարիքը և զրկանքները շարունակում են մաշել աղքատ մարդկանց և նրանց ընտանիքները, իսկ բարեգործական հաստատութիւնը աւելի է դոել իր դրամարկղը հարստացնելու: Ժողովին մասնակցողները պատապարտում էին բարեգործական վարչութեան վարմունքը և համարում էին անարդարութիւն խլել աղքատից նրան յատկացրած գումարները պահեստի ֆոնդեր հիմնելու նպատակով: Նոյն իսկ քաղաքային վարչութեան անդամներից մէկը, վրդովված բարեգործական վարչութեան արածներից, յայտնեց, որ փողերը պէտք է անմիջապէս գործ դրվեն այն նպատակի համար, որոնց համար նշանակված են, իսկ պահեստի ֆոնդը ինքը Պարիզն է իր ժողովրդով, որ միշտ օգնութեան կը գայ իր աղքատներին, երբ կը տեսնի, որ իր տուած փողը իսկապէս հասնում է աղքատին և իսկապէս նպաստում նրա բարեկեցութեան:

Մի՞թէ նոյն երևոյթը, որի դէմ բողոքեց Պարիզի ժողովը, տեղի չունի և մեր երկրում: Մի՞թէ մեր բարեգործական հաստատութիւնները չեն կրկնում նոյն սխալը և աղքատներին անմիջապէս բաժանելու համար նշանակված գումարները չեն կողպում իրանց դրամարկղներում՝ պահեստի ֆոնդ շինելու նպատակով: Նոյն իսկ անցեալ տարի, երբ սարսափելի զրկանքներից տանջված գաղթական ժողովուրդը օր օրի վրա սպասում էր օգնութեան, գտնվեցին Բարեգործական ընկերութեան ճիւղեր, որոնք խկոյն չէին բաժանել նրանց ուղարկած հագուստները և փողերը և այդ պատճառով պէտք է այդ դիզած իրերը և գումարները յանձնէին կառավարչական մարմիններին, որոնց անցաւ գաղթականներին օգնելու գործը: Բայց և վարչական մարմինները պէտք է չը կրկնեն նոյն սխալը և անմիջապէս օգնութիւն հասցնեն աղքատներին և կարօտեալներին:

Մենք հաւատացած ենք, որ հասարակութիւնը միշտ կօգնի իր կարօտեալներին, երբ նա կը տեսնի, որ նրա նուիրաբերած գումարները հասնում են իրանց նպատակին և ամբողջ գործը կանոնաւոր առաջ է գնում հրապարակական հաշւետուութեամբ: Բոլորովին ճիշդ է Պարիզի քաղաքային խորհրդի անդամի այն կարծիքը, թէ ժողովուրդն ինքը—պահեստի ֆոնդ է: Այդ ֆոնդն անսպառ է և հաստատ. միայն պէտք է կարողանալ այդ ֆոնդից օգուտ քաղել, իսկ այդ աջողութեան գլխաւոր պայմանն է՝ հասցնել գումարներն այնտեղ, ուր կայ իսկական կարօտութիւն և ցոյց տալ, որ արած նպաստը դարձել է կարօտեալի համար իսկական օգնութիւն:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊՕԼԻՏԵԽՆԻԿՈՒՄ ԹԷ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

—

Ընթերցողներին արդէն յայտնի է, որ քաղաքային դուման վճռել է դիմել մինիստրութեան՝ խնդրելով Թիֆլիսում պօլիտեխնիկում բանալ: Մեր մամուլի մէջ վաղուց յարուցված էր այդ հարցը, և այդ պատճառով նոյն մամուլը համակրութեամբ չնչանեց մեր քաղաքային ինքնավարութեան այդ մտադրութիւնը: Այդ առիթով վրաց «Կվալի» շաբաթաթերթը իր № 44-ի մէջ տպել է «Համալսարան թէ պօլիտեխնիկում» վերնագրով մի առաջնորդող յօդւած, որով աշխատում է ցոյց տալ, որ Կովկասին համալսարան է հարկաւոր և ոչ պօլիտեխնիկում: Յօդւածագիրը նախ խօսում է այն հանգամանքի մասին, որ Թիֆլիսում անշուշտ հարկաւոր է բանալ բարձրագոյն դպրոց, որովհետև ամեն տարի հարիւրաւոր մանուկներ դուրս են գնում միջնակարգ դպրոցներից, և եթէ բարձրագոյն դպրոց լինի, այն ժամանակ հարկաւոր կը լինի միջնակարգ դպրոցների թիւը կրկնապատկել: «Դեռ ևս 1872 թւին, ասում է շաբաթաթերթը, երբ Ալէքսանդր II կայսր գալու էր Կովկաս, Թիֆլիսի խուելիզէնցիայի մէջ անհամաձայնութիւն ծագեց այն մասին, թէ ինչ տեսակ դպրոց բանալու խրաւունք խնդրել կայսրից: Այդ անհամաձայնութեան պատճառով հասարակութիւնը երկու բանակի բաժանվեց՝ հին և նոր սերունդ: Նոր սերունդը կամենում էր բանալ համալսարան, իսկ հին սերունդը, որ կազմում էին իշխանազն աստիճանաւորները, գերադաս էին համարում կադետների կորպուսի բացումը, և որովհետև աւելի ազդեցիկ դասակարգ էին կազմում, ուստի իրագործեցին իրանց ցանկութիւնը: Այնուհետև վրաց «Դրօէբա-Կրէկուլիի» աշխատակիցները, որոնք նոր սերունդ էին կազմում, դժգոհ մնալով այդ բանից,—երբ Իվմայլով իբրև ձայնաւոր քաղաքային դումայի մէջ սկսեց իր գործունէութիւնը Ն. Նիկոլաձէի հետ,—հարց բարձրացրին Թիֆլիսում համալսարան բանալու համար և այդ նպատակով էլ ժողովեցին 50,000 ր. դրամագլուխ. Քութայիսի կալուածական բանկն էլ խոստացաւ 40,000 ր. տալ. բացի դրանից 200 դեսեատին գետին էլ կայ համալսարանի շինութեան համար: Իսկ այժմ,—շարունակում է ս. Ծերեթելի, —չենք կարող չը յայտնել մեր դժգոհութիւնը

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԷԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ

—

Սիրտը, այո, կոյր չէ. բայց նրա տեսածը շատ անգամ մութ է, ծածկված ինչ որ նուրբ շղարշով որ չէ ցոյց տալիս բոլոր խորութիւնները, բոլոր եռացող անկիւնները: Մէհրիի սիրտը չէր տեսնում թէ ինչ մեծ անբաւականութեամբ է համակված Գայիանէի սիրտը: Նա անբաւական էր ոչ միայն իր պառաւ դայեակից, այլ այն փոքրիկ աշխարհից, որ ամփոփված էր մէլիքի ամրոցում: Փակված միջնավայրի, երկաթէ ապահով մղուկի ծանրութիւնն էր նրա վրա ընկած. Նա ուզում էր լայնարձակ տարածութիւն: Մինչդեռ ուրիշները դրսից գալիս էին այս ամրոցի մէջ՝ թագնվելու պատրաստվող անհեղ փոթորիկից, Գայիանէն ուզում էր դուրս գալ, ոչնչացնելով այդ բոլոր փականքները, բոլոր արգելքները: Դուրս գալ... բայց ո՞ւր: Այնտեղ խաւար է, արհաւիրքներով լի. այնտեղ շատ են գազանները, վիշապներ, եօթն գլխանի ճիւաղներ ապրում են, սպասում են, ամեհի են, անյաղթելի: Ո՞ւր գնալ, ինչպէս գնալ: Այստեղ Գայիանէն կանգ է առել, չը գիտէ: Այստեղ նա դողում է...

—Դու վախում ես, յանկարծ տարածվեց սենեակի լռութեան մէջ մի խռնարհ, ճնշված շշուկ:

Նա բարձրացրեց գլուխը, նայեց: Խեղճ, բարեհոգի դայեակն էր դա, որ կուչ էր եկել պատի տակ, խոնարհ, աղերսաւոր, ոչնչացած: Նա դանդաղ կերպով շարժեց իր գլուխը. դրական պատասխան էր տալիս... Այո, վախում էր...

Ու Մէհրին շտապեց օգնութեան հասնել: Նոյն գործի պէս, էլի նոյն Մէհրին էր: Նորից հաւատաց իր խօսքի ոյժին, նորից մտաւ իր պաշտօնի մէջ և իր ներգուկ դարձրեց անցեալը, իր ծառայութիւնները, իր երախտիքը: Թէև խօսում էր մի կերպ քաշվելով, մի տեսակ անվըստահութեամբ, կարծես սպասում էր ամեն րոպէ թէ սանիկը կընդհատէ, բայց պառաւական ձայնը հաստատ էր, անկեղծութեան, անձնուիրութեան և սիրոյ չնչտերով ամրացած:

—Թող բարի հրեշտակները քեզ պահապան լինեն, թող աջերն ու խաչերը քո թևը, քո թիկունքը դառնան: Աղաչում եմ Ամարասի սուրբ Գրիգորիսին, Գիգաիսայրի լուսաթաթախ նահատակներին, մեր սուրբ Ղևոնդիկին, մեր երկրի բոլոր խաչերն եմ կանչում և աղաչում եմ, որ քո բոլոր ցաւերն ինձ տան: Թող ինձ վրա ընկնի այն, ինչ որ քեզ պիտի հասնէ: Ես վերջացրել եմ ամեն բան, ոտս գերեզմանում եմ դրել. ուրախութեամբ, փառք տալով կը տանեմ քո բոլոր ցաւերը...

Այդ նախերգանքից յետոյ պառաւը փոխեց իր ձայնը և սովորական եղանակով շարունակեց.

—Ինչու ես այդպէս, ինչու ես իմ սիրտը արիւնով լցնում, Գայիանէ: Ի՞նչ եմ տեսնում. դու փոխվել ես, քեզ դժուար է ճանաչել: Դու վախում ես և լուռ ես մնում... Իսկ քո Մէհրին—քարանայ Մէհրին—հարիւր ու մի մաքեր է անում այստեղ: Վախում ես... Բայց գիտես ինչեր կան ինձ մօտ քո վախը փարատելու համար: Օ՛, մի վախիր. եթէ բաւական չեն քեզ շրջապատողները, միտդ բեր թէ որքան հաստ ու ամուր պատերի մէջ ես նստած: Լսեցիր կոյս Հեղինէի խօսքերը: Երկաթէ մղուկ... Հեշտ է երկաթէ մղուկը բաց անել: Բայց Հեղինէն չը գիտէ, որ այս երկաթէ մղուկի մէջ դրած է մի ուրիշ, աւելի պինդ երկաթէ մղուկ: Դու էլ չը գիտես և չը պիտի իմանայիր, եթէ այդքան վախեցած չը լինէիր: Ես կը պատմեմ այդ զարմանալի գաղտնիքը. բայց դու էլ գաղտնի պահես:

Նա մօտեցաւ Գայիանէին, ձեռքը դրեց նրա ուսի վրա և ցած ձայնով շարունակեց.

—Քո պապը իմաստուն էր... Իր ձեռքով շինել է տուել մի ստորերկրեայ սենեակ, մի զարմանալի թագստարան նեղ օրերի համար: Ո՞րտեղ է նա, ինչպէս են մտնում այնտեղ—երկնքի տակ միայն մէկին է յայտնի: Ասում են որ շինողը, մի պանդուխտ պարսիկ, չէ դուրս եկել հողի տակից. ասում են որ նա սպանվել է այդտեղ, որպէս զի գաղտնիքը միայն պապդ իմանայ: Նա մեռնելիս յայտնել է հօրդ, կարգ դնելով որ միայն մէլիքն իմանայ թէ ուր է սենեակը և ինչպէս կարելի է այնտեղ գնալ: Հայրդ, լուսահոգին, սրբութեամբ կատարեց այդ պատուէրը և ինքն էլ մօրդ յայտնեց իր իմացածը: Այժմ մոռացվել է այդ բանը: Բայց մի ժամանակ շատ տեսակ պատմութիւններ էին անում մէլիքի դրանը: Այն ժամանակ այսպէս չէր ձեր տունը. պապդ կենդանի էր, օրեկան հարիւր և աւել մարդ էր մտնում այստեղ. ես դեռ ջահիլ էի. ինչ լաւ կը լինէր, Տէր Աստուած, եթէ այն ժամանակ մեռնէի... Ասում էին թէ շատ հրաշալի է այդ սենեակը, թէ նա գտնվում է հիւսիսային դռների տակ. մուտքը, ասում էին, պարսպի մէջ է և ծածկված է քարուկրի պատով: Մի նեղ ու երկար անցք սենեակից տանում է հեռու, հեռու, կտրելով թումբերի տարածութիւնը. դա ջրի ճանապարհն է, մի և նոյն ժամանակ փախչելու ճանապարհ: Ոլոր մոլոր պտոյտներ անելով հողի տակ, նա դուրս է գալիս մի ձորի մէջ, ուր հոսում է մի վտակ: Երկու ապառաժ սալեր կան ջրի ափին. դրանց մէջտեղ երևում է դռների նման մի նեղլիկ խոռոչ. դա է, ասում էին, ճանապարհի վերջը...

—Դու տեսել ես, յանկարծ հարցրեց Գայիանէն:

Այդ հարցը ցոյց էր տալիս, որ նրան հետաքրքրում է պառաւի պատմութիւնը: Եւ Մէհրին ուրախացաւ. վերջապէս նրան աջողվեց կտրել աղջկայ յամառութիւնը:

—Չէ, ցաւդ տանեմ, ասաց նա:—Ես չեմ տեսել, բայց տեսնողներն էլ, հաւատացիր, ոչինչ չեն իմացել: Ուրիշները հակառակն էին պնդում. սենեակը, ասում էին, այդտեղ չէ, այլ փորված է ժայռերի մէջ, կուսանոցի տակ: Գետի ձորի կողմից կուսանոցի ժայռի վրա երևում է ինչ որ ծակ. ասում էին թէ դա սենեակի պատուհանն է. իսկ ջրի ճանապարհը սանդուղքներով է, որոնք անհաւատալի բարձրութիւնից ժայռի միջով իջնում են գետի վրա... Այս պատմութիւնը հաստատում է, որ ոչ ոք ոչինչ չը գիտէ...

—Զարմանալի է... ասաց Գայիանէն, նորից կախ անելով իր գլուխը:

—Եւ դու դեռ վախում ես, յաղթական ձայնով բացականչեց Մէհրին:—Միամիտ երեխայ, դու կարծում ես թէ դու էլ նրանցից մէկն ես, որոնք ապրում են դրսում, խրճիթների մէջ: Ամեն անգամ, երբ սիրտդ վախ է զգում, իսկոյն միտդ բեր որ դու մէլիքի աղջիկն ես, մեր ամենքի ուրախութիւնը, մեր բախտը: Եթէ երկրի վրա եղածները քիչ լինեն, մեր աղօթքները, մեր պաղատանքները կը հասնեն երկինքին և նա չի թողլ տայ, որ անբախտութիւնը մօտենայ քեզ: Մի վախիր, Գայիանէ, ուրախ պահիր սիրտդ, հանգիստ... Պահիր քեզ, իմացիր որ եթէ քո երեսի վարդերից մէկը թառամէ, Մէհրին չի ապրի, Մէհրին, քո չունը...

Խեղճ պառաւ: Երբեք նրա համար այդքան դժուար չէր եղել գրաւել իր սանիկի սիրտը:

Նրան անակնկալ կերպով խանգարեց Աննախաթունի գալուստը: Այրին զարմանք յայտնեց, որ Գայիանէն դեռ չէ քնել: Զուր էր նա աշխատում ցոյց տալ, որ այժմ ինքը անհոգ է և հանգիստ. նրան մատնում էր ձայնը, որի մէջ անջնջելի էր մնացել մի դառն, խղճալի շեշտ:

—Ինչ կայ որ չէք քնում: Ինչ էիք խօսում, Մէհրի, հարցրեց նա այդ ձայնով:

Գայիանէն ընդհատեց իր շնչառութիւնը, սպասում էր թէ ինչ կը պատասխանէ դայեակը: Որքան զոհ մնաց նա, երբ պառաւը, զսպելով իր ձայնը և ջանք գործ դնելով, որ չը յայտնէ իր հոգեկան դրութիւնը, ասաց.

—Ոչինչ, մէլիքի կին. սովորաբար, երբ երեխան քիչ վախեցած է լինում, ես պատմութիւններ եմ անում: Այժմ էլ...

—Նա վախեցած է... Ես այդ գիտէի. Նա երե-

իշխան Գ. Թումանօվին, որ նա, իբրև 80-ական թւականների դումայի իրաւասու, մեծ համակրութիւն էր տածում «Դրօբրա-Կրէբուլի» աշխատակիցների հետ միասին համալսարան բանալու մտքին, այժմ նա հակառակ է գնում իր նախկին գաղափարին և գերադասում է պոլիտեխնիկումի բացումը»:

Ապա խօսելով համալսարանների մասին եւրոպական երկիրների մէջ, աւելացնում է. «Մեր երկրի զարգացման համար անհրաժեշտ է, որ համալսարան հաստատուի և ոչ թէ պոլիտէխնիկում: Եւրոպայում պոլիտէխնիկումը աւելի հարուստների որդոց համար է, որոնք աւարտելով այնտեղ, դառնում են մասնագէտ տեխնօլօգներ, ինժեներներ, կամ ագրօնօմներ, որոնք իրանց գիտութեան հետ հարուստ բուրժուա ծնողներից ահագին կապիտալ ժառանգելով, բաց են անում սեփական գործարաններ և իրանք կառավարում: Մեզ նման աղքատ ժողովրդի մէջ ինժեներ, տէխնօլօգ կամ ագրօնօմ չէ կարող կառավարել կեանքի մէջ, եթէ պետական պաշտօնի մէջ չէ: Դրանք ակամայ յանձն են առնում հասարակ մակլէրի կամ կօմիսիօնէրի պաշտօններ»: Յօդուածագիրը դեռ ևս վաղաժամ գտնելով մեր մէջ պոլիտէխնիկումի հաստատութիւնը, վերջացնում է հետևեալ կերպով. «Մեր երիտասարդները, Թիֆլիսի պոլիտեխնիկումի մէջ աւարտելով իրանց ուսումը, պիտի թողնեն իրանց ծննդավայրը և գնան օտար երկիրներ՝ օրական հաց գտնելու: Հետևապէս մեր աղքատ ժողովրդի մէջ պոլիտէխնիկումի բացումը բացի վնասից ուրիշ ոչինչ չէ կարող մեզ բերել: Մեր երկիրը իսկապէս լեռնային-հանքային և գիւղատնտեսական արտադրութիւնների համար է: Այդ արտադրութիւնները զարգացնելու համար հարկաւոր է, որ մեր աղքատ ժողովրդից դուրս գան հողի օրինաւոր մշակներ, այգեպաններ, արհեստաւորներ: Այդպիսի սերունդ կարող են մեզ տալ միայն գիւղատնտեսական, լեռնային-հանքաբանական դպրոցները: Ահա այդ տեսակ դպրոցների բազմանալուն պիտի ձեռք զարկենք: Իսկ ինչ որ վերաբերում է համալսարանին, այդտեղ արդէն մեր հասարակութիւնը պիտի ցոյց տայ իր հնարագիտութիւնը և ձեռնարկի նրա բացմանը:»

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԱՆՀԻՒՐԱՍԷՐ ՔԱՂԱՔԸ
(Նամակ Գորուց)

Թուրքահայ գաղթականներին կարող էք հանդիպել և մի այնպիսի անհիւրասէր քաղաքում, ինչպիսին է Գորին: Ամեն օր տեսնում էք փողոցներում մերկ, դժգոյն, հիւանդոտ և ցնցոտիներով պատած կանանց և երեխաներին, որոնք դռնէ դուռը ման են գալիս՝ մի կտոր հաց մուրալու: Եւ լաւ է, եթէ գորեցի հայը այդ կտոր հացը տայ թշուառին առանց դժգոհութեան: Սովորական երևոյթն այն է, որ քաղցած գաղթականը 20 դռներ բաղխելուց՝ 19 դռնից դուրս է վռնդվում, նախապէս հայհոյանքներ ու մի սպառնալիքներ և հայհոյանքներ լսելով, և միայն 20-րդ դրան շէմքի վրա գտնում է կարեկցութեան զգացմունքի նման մի բան, որ թեւադրում է տանտիրոջ մի կտոր հաց կամ մի կօպէկանոց շպրտելու մուրացողի առաջ: Եւ դա կոչվում է օգնել, կարեկցել գաղթական հային... Ի պատիւ մեր փախկատուն օրիորդների և տիկինների, պէտք է յիշել, որ սկզբում, երբ գաղթականները նոր էին եկել մեզ մօտ և երբ նրանց օգնելը մ օ դ ա էր (այս խօսքը պէտք է հասկանալ բառի բուն նշանակութեամբ), «փափկասուններր» յետ չը մնացին. հագուստեղէն էլ հայթայթեցին, նիւթական օգնութիւն էլ: Բայց այդ միայն մի անգամ և միայն սկզբում: Մ օ դ ա ն անցաւ, անցաւ ուրեմն և թշուառին կարեկցելու և օգնելու անհրաժեշտութիւնը... Այժմ այլ ևս գորեցի հայը ոչ մի տեսակէտից իրան պարտաւոր չէ համարում նրանց մասին մտածել: Մենք ունենք այստեղ Բարեգործական ընկերութեան ճիւղ և ընթերցողը անշուշտ իրաւունք ունի մտածելու, որ այդ հիմնարկութեան ղեկավարները լուրջ են վերաբերվել և վերաբերվում են գաղթական հայի ոչ միայն նիւթականին, այլ և բարոյականին: Ի պատիւ ընկերութեան, պէտք է ասենք, որ նա էլ յետ չը մնաց մ օ դ ա յ ի ց և գրօշներ տուեց գաղթականին, երբ դեռ օգնութեան գործը մօդայից դուրս չէր եկել. բայց այժմ, երբ նոյն թշուառները դիմում են ընկերութեան այս կամ այն անդամին, նոյն իսկ դեղերի փոխ խնդրելով իրանց հիւանդների համար, նրանց ասում են. «Դիմեցէք նախագահին, այդ մեր գործը չէ», իսկ նախագահը սխալմամբ ապրում է Գորու փոխարէն՝ Թիֆլիսում...

Ներկայումս մեզ մօտ գաղթականներ շատ չեն, 6—7 ընտանիք, մօտաւորապէս 26—27 հոգի, որոնցից 13—14-ը երեխաներ են: Պառկած հիւանդները՝ 6—7 հոգի են, իսկ ոտի վրա հիւանդներ՝—մեծամասնութիւնը. բժշկական օգնութիւն—ոչ մի տեղից: Ո՞վ արդեօք կարող կը լինի թշուառներին օգնելու գործը կրկին մ օ դ ա յ ի մէջ մտցնել: Այդ օգտաւէտ կը լինէր ոչ միայն Գորու համար, այլ և ուրիշ շատ տեղերի, ինչպէս, օրինակ, հարուստ Բագուի և այլ քաղաքների համար...

Գորեցի

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Հոկտեմբերի 15-ին

Կիրակի օր, քաղաքային դումայի դահլիճում Բարեգործական ընկերութեան ընդհանուր ժողով էր. մասնակցում էին 20—24 անդամներ: Նախ կարդացվեց և հաստատվեց եկող 1898 թւի նախահաշիւը և ապա տեղի ունեցաւ հերթով դուրս գնացած անդամների փոխարէն նորերի ընտրութիւնը. ընտրվեցին՝ Գ. Ահարոնեան և Տ. Բաշմաճեան անդամներ. իսկ օր. Ամիրխանեան, Ե. Մուրադեանց և Ա. Ալթունեանց՝ անձնափոխանորդներ:

Ա—Գօ

ՆԱՄԱԿ ՍՏԱՒՐՕՊՕԼԻՑ

Հոկտեմբերի 2-ին

Ստաւրօպօլի նահանգը իր ընդարձակ դաշտերով մի շատ արդիւնաւոր անկիւն է ներկայացնում: Ռուս երկրագործը վարելահողի կողմից անհամեմատ հարուստ է, քան Անդրկովկասի գիւղացին: Չը նայելով, որ արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղերի մասին առաջինը այնքան էլ հմտութիւն չունի, այնու ամենայնիւ, նա իր ունեցած հարուստ հողերով և' ապահով է և' անդորր: Իւրաքանչիւր տարի Ստաւրօպօլի գիւղացին վաճառականներին ցորենի և այլ հացահատիկների արտահանութեան մեծ պաշար է տալիս, սակայն ինչպէս շատ տեղեր, այնպէս էլ հիւսիսային Կովկասում, մանաւանդ Ստաւրօպօլի նահանգում տեղի ունեցած երկարատև երաշտը միանգամայն ոչնչացրեց ագարակութեան յոյսը, անսպասելի վնասեցնող հանգամանք՝ որի շուրջը պտտվում է օրական պարէնից զրկված ժողովրդի աղաղակը: Էժանութիւնը այս կողմերում առասպելական կարելի էր համարել, այն ինչ այժմ հացահատիկների պակասութիւնը վերին աստիճանի ազդել է առևտրի և ընդհանրապէս կենսական մթերքների վրա: Տարիների ընթացքում առևտրի մասին դժգոհութիւն չէ լսված, իսկ այժմ գանգատը ընդհանուր է: Հացի պակասութիւնից աւելի անտանելի է խոտի պակասութիւնը, որի գինը անմատչելի է դարձել: Էլ հարկաւ չը կայ՝ թէ ո՛րքան անասուններ են ծախվում չնչին գներով: Դաժէ դուրս ընկած՝ չատերն են սեխի և ձմերուկի կճեպներ հաւաքում՝ նրանցով տաւարի քաղցը յագեցնելու համար:—Շատ տեղեր բուսած աշնցանը խպառ չորացել է. շատ տեղեր էլ դեռ չեն ցանել՝ ակնապիշ երկնքից անձրևի սպասելով:

Կուզենայինք մի քանի խօսք ասել այստեղի մի բուռն հայերի մասին: Սակայն ինչ ասենք: Հայոց լեզու չը կայ, հասարակական կեանք չը կայ: Կան մի խումբ երիտասարդներ՝ որոնց ըղձացմունքներին մօտ է գործունէութեան գաղափարը և հասարակական ասպարէզում չեն խնայում իրանց թոյլ ուժերը: Մեր թեմի առաջնորդը այստեղի եկեղեցում մի տարի ժամանակով երկու ուսուցիչ էր նշանակել, մինչև որ ծխական ժողովը նրանց արժանաւորութիւնը տեսնելուց յետոյ՝ կը տար իր հաւանութիւնը: Սեպտեմբերին այդ մասին արդէն ժողով էր գումարված, որը մի քահանայի սարքած դաւադրութիւնները ջախջախելուց յետոյ, համարեա թէ միաձայն որոշեց պահել նրանց իրանց պաշտօնում:

Գաղթականների ծայրը այստեղ էլ է հասել. օգնութիւն ստանալուց յետոյ, շուտով էլ հեռանում են: Առաջին մի քանի եկողները շատ լաւ նպաստներ ստացան: Սակայն դուրս եկաւ, որ գաղթականների անունով թափառաշրջիկ խաբեբաներ էլ են գալիս: Այսպիսի դէպքերից հասարակութիւնը հիասթափվեց, ուստի և դէպի նորեկները կասկածանքով է վերաբերվում:

Հ—եան

ՆԱՄԱԿ ԽԱՐԿՕՎԻՑ

Հոկտեմբերի 16-ին

Դեռ անցեալ տարի, Խարկօվի համալսարանի մի խումբ պրօֆէսօրների մէջ միտք ծագեց պարբերաբար կարդալ դ ա ս ա խ օ ս ու թ ի ւ ն ն ե ր այն անձանց համար, որոնք առհասարակ զրկված են համալսարանում դասախօսութիւններ լսելուց: Այն ժամանակն և եթ կազմեցին ծրագիր և ուղարկեցին ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրին, որից և մօտ մի ամիս առաջ թոյլտուութիւն ստացվեց և երէկ, հոկտեմբերի 15-ին, բացվեցին այդ կուրսերը: Կուրսերը բաժանված են երկու սեմեստրի: Առաջին սեմեստրը շարունակվում է հոկտեմբերի 15-ից մինչև դեկտեմբերի 15-ը, և կարդացվելու են հետևեալ առարկաները՝ քիմիա (ոչ-օրգանական), ֆիզիկա, մարդակազմութիւն ֆիզիօլօգիայի հետ միասին, բուսաբանութիւն, հանքաբանութիւն և առողջապահութիւն: Երկրորդ սեմեստրը պիտի շարունակվի յունվարից մինչև մարտ և նշանակված է կարդալ՝ կենդանաբանութիւն, անտրոպօլօգիա, գէօլօգիա, աշխարհագրութիւն, քիմիա (օրգանական) և հոգեբանութիւն: Դասախօսութիւնների ժամանակը նշանակված է երեկոյեան ժամը 6—8, երբ հասարակութեան մեծամասնութիւնը ազատ է: Կազմված է այնպէս, որ հեշտ հասկանալի լինեն միջնակարգ ուսումնարանի 4-դ դասատան դասընթացքը անցած մարդկանց համար: Այդ կուրսերին գրվել կարող է ամեն

խայ է և ծոփ սիրտ ունի: Բայց ոչինչ չը կար, դատարկ բան էր... Ես էլ կարծում էի թէ վատ բան է պատահել գիւղում... Հեղինէն պատմեց... Նա պատժել էր իր երկու կոյսերին և փակեց նրանց մեր հին բանտի մէջ...

Սուտը, կարծես, այրեց նրա շրթունքները: Նա չը գիտէր որ Գայիանէն լսել է ամեն ինչ, բայց և այդպէս, ի՞նչպիսի դժուարութեամբ արտասանեց այդ խօսքերը. նա կուլ էր տալիս, շտապում էր անցնել. և այլ ևս յոյս չը գնելով խօսքերի վրա, մօտեցաւ իր աղջկան, սկսեց գգվել նրան, համբոյրներ դրոշմել նրա ճակատին: Գայիանէն սառն ու անտարբեր չը մնաց մայրական փաղաքշանքների տակ. նա մինչև անգամ ժպտաց, նայելով մօր դէմքին: Բայց ինչ ժպիտ էր դա... Նա խղճում էր իր մօրը, ինչպէս խղճում էր Մեհրիին, որ պապանձվել էր և դողում էր այն մտքից թէ Աննա-խաթունը ամեն ինչ փչացրեց իր հնարած պատմութեամբ:

—Ինչու ես վախում... դու ոչնչից և ոչ ոքից չը պիտի վախես, քանի կենդանի է քո մայրը,— ասում էր այրին, շոյելով նրա սիրուն ճակատը:— Դու չես վախի, դու այժմ չես վախում, այնպէս չէ:

Գայիանէն հաւանութեան նշան արաւ: Նորից նա խղճաց իր մօրը:

—Վախի դէմ ամենալաւ միջոցը քունն է: Վեր կաց, քնիր. այն ժամանակ կիմանամ որ դու իմ խելօք երեխան ես:

Աղջիկը շտապեց ցոյց տալ որ խելօք երեխայ է: Նա վերկացաւ, տախտից հանեց իր անկողինը, փռեց գորգերի վրա: Եւ երբ ամեն ինչ վերջացրեց, շտապով հանեց իր շորերը ու անյայտացաւ վերմակի տակ:

—Դու էլ քնիր, Մեհրի, պատուիրեց մայրը և դուրս գալով սենեակից, դուռը կողպեց:

Մեհրին այժմ ամօթահար էր, լուռ: Նա համարեա դողաց, երբ մէլիքի կնոջ հեռանալուն պէս Գայիանէն շարաճճի երեխայի նման մի ակնթարթում յետ գցեց վերմակի ծայրը, բաց արեց դէմքը, որ այդ րօպէին անողորմ ծիծաղկոտ էր, և ասաց.

—Ճրագը թող մնայ. բարձրացրու պատրոյգը:

Նա վեր կացաւ, երեսը դարձրեց դէպի լոյսը և թիկն տալով բարձին, հանեց իր մերկ թևը, գլուխը դրեց ձեռքի վրա: Պառաւը անխօս կատարեց նրա հրամանը: Ճրագի բոցը մեծացաւ, աւելի առատ լոյս թափեց սենեակի մէջ:

—Այժմ լաւ է... Վախի դէմ ամենից գեղեցիկ միջոցը լոյսն է:

Մեհրին նստեց իր անկողնի մէջ, չը հանելով իր շորերը: Նա էլ նայեց ճրագին, թեթև հոգոց հանեց և գլուխը կախ արաւ: Նրան երկար նայում էր աղջիկը, կարծես նոր էր տեսնում:

—Դու չես խօսում, յանկարծ հարցրեց նա:

—Ի՞նչ խօսեմ, վշտալի ձայնով պատասխանեց Մեհրին:

Նա այժմ բոլորովին ուժաթափ էր դարձել:

—Խօսիր, շարունակիր... Սիրտ էիր տալիս որ կը վախենամ:

Դա հեգնութիւն էր: Դայեակը պատասխանի փոխարէն վեր քաշեց իր ուսերը:

—Ինձ մի անուն ասա, Մեհրի: Ի՞նչ անուն ունի նա, որ վախից սկսում է ուրիշին սիրտ տալ: Նա ինքը սաստիկ վախում է, հարկաւոր է որ նրան սիրտ տան, բայց չէ, նա ինքն է ուրիշին խրատում, որ չը վախենայ: Գիտես այդ անունը:

—Է՛հ, սեւանայ Մեհրիի ծնված օրը... Մեհրին ոչինչ չը գիտէ...

Այլ ևս խօսքեր չէին դուրս գալիս պառաւի բերանից, այլ հեծեծանքներ:

Գայիանէն ծիծաղեց, և կախ ընկնելով դէպի նրա կողմը, հանդարտ ձայնով պատասխանեց.

—Ասա ինձ մի խօսք, և դու կը հասկանաս իմ բոլոր մտքերը:

Մեհրին մի ճնշված, ողորմելի հայեացքով հարցրեց նրան թէ դա ինչ խօսք է:

—Մի կարճ խօսք: Դու պիտի ծածուկ պահես այն, ինչ կը լսես ինձանից: Խոստանում ես:

—Խոստանում եմ, խաթուն, առանց տատանվելու, պատասխանեց նա:

—Երդվիր: Ծածուկ ամենքից, հասկանում ես: Եթէ պինդ պահես երդումդ, իմ սիրտը կը տեսնես. թէ չէ, երեսս էլ չես տեսնի:

Որքան սիրուն էր սիրտ ցոյց տալու խոստումը, այնքան խիստ էր սպառնալիքը: Չը տեսնել նրա երեսը: Բարի դայեակի մէջ տարիների ընթացքում մայրական զգացմունք էր հաստատվել դէպի այդ աղջիկը: Եւ այդ զգացմունքը մանաւանդ այժմ, այս օտարոտի երեկոյին, ցանկանում էր տեսնել նրա սրտին: Նա երդվեց բոլոր սուրբերի անունով:

—Հիմա խօսում եմ, Մեհրի: Բաց լինենք և համարձակ, թէև երբեք ինձ չեք թոյլ տուել լինել համարձակ: Ես, սակայն, արձակ համարձակ էի իմ մէջ. այս տախտակի տակ մի ամբողջ աշխարհ կայ, ուր ես բոլորովին ազատ եմ:

Նա ձեռքը դրեց իր կրծքի վրա, ցոյց տալեց տախտակը:

—Ա՛հ, գիտես այժմ ինչ է ասում իմ այս ազատ աշխարհը: Նա ասում է որ դուք վախկոտներ էք... դու, մայրիկը, մայր Հեղինէն: Ո՛րքան վախկոտ: Դուք ինձանից ծածկում էիք... Բայց այժմ իզուր է, այժմ առանց ձեզ էլ ես գիտեմ, ամեն ինչ գիտեմ...

Մեհրին լայն բաց արաւ իր աչքերը: Նա ապշած էր, չէր սպասում այդ բանին: Եւ հազիւ կարողացաւ ասել.

—Ի՞նչ գիտես:

—Օ՛, շատ բան: Ես, օրինակ, գիտեմ որ մեր երկիրը այժմ մի դժոխք է: Գիտեմ որ Վարանդայի աղջիկները մի մի Նազլուներ են: Ցիշիր, Մեհրի: Վարդավառի օրը, այն ժամանակ, երբ մենք բախտ էինք որոնում, երբ մենք ուրախութիւնից տրաքվում էինք, նա, խեղճ աղջիկը, ուռնում էր ծառերի տակ: Երկրորդ անգամ նրան տեսայ այստեղ, մեր բակում: Նրան վռնդեցին, որովհետև նրա լեզուից թոյն էր ծլլում: Ամենքդ, դու էլ, խենթ էիք անուանում նրան: Եթէ անխախտութիւնը խենթութիւն է, նա, ուրեմն, ամենամեծ խենթն էր մեր երկրում: Նրա բերանից խօսքեր չէին թափվում, այլ կրակի կտորներ, բայց այրել չէին կարողանում—և ինչպէս չը խենթանար: Նա տապակվում, գալարվում էր իր ցաւից, մարդիկ ծաղրում էին այդ պարը, երես էին դարձնում նրանից—կարօղ էր նա չը խենթանալ: Խենթ էր, որովհետև լաց էր լինում բաց երկնքի տակ. խենթ էր, որովհետև աղաղակում էր... Բայց թէ խելք ունենար, կը լռէր, չէ: Ա՛հ, այդ ինչ, ինչ խելք է... Այսօր լաւ ուտելիք մարդ կը գար, ոչ ոք ոչինչ չէր իմանայ և նրա նշանածն էլ չէր սպանվի: Երջանիկ մարդ կը լինէր... Խենթ Նազլու: Մի հատ մարդ կայ, որ անպատուութիւնը չէ ուզում տանել, որ կանչում է մարդկանց և Աստուծուն—և նա խենթ է: Այսպէս է մեր երկիրը... Դու, ի հարկէ, գիտես նրա պատմութիւնը:

Մեհրին յայտնեց որ չը գիտէ:

—Բայց ինչու ծածկում էիր ինձանից. ինչու գոնէ երկու խօսք չէիր ասում, երբ ես հարցնում էի թէ ինչ աղջիկ է...

—Որովհետև առհասարակ բոլոր այդպիսի թշուառների մասին դու ոչինչ չը պիտի իմանայիր:

—Օ՛, ի հարկէ... Մէլիքի աղջիկ եմ ես... Դու կարմիր խնձոր անուանեցիր այդ աղջկան, մայր Հեղինէն—ժամանակաւոր աւանդ այս տան մէջ, իսկ իմ մայրը—ծոփ սիրտ ունեցող երեխայ, մի փոքրիկ երեխայ... Ի՞նչպէս Նազլուն չանուանէր ինձ բախտաւոր... Ի՞նչպէս կը լինի որ այդ բախտաւորը խօսէ, մտածէ թշուառների, սկլորների մասին... Բախտաւոր...

Նրա բերանից դուրս թռաւ մի թոյլ ու կարճ ծիծաղ, որ թունալից սլաքներ տարածեց ամեն կողմ: Դրանցից պաշտպանվելու համար էր որ Մեհրին ասաց.

—Ժամանակն է այդպէս, մեզ մի մեղադրիր:

—Ժամանակը, այո: Լսիր այժմ Նազլուի պատմութիւնը. դա ժամանակի պատմութիւնն է...

(Կը շարունակվի)

մէկը, առանց որ և է ցէնզ ունենալու: Ամեն մի սեմեստրը լսելու համար հարկաւոր է վճարել 6 ր., իսկ ամեն մի առարկան լսելու համար 2 րուբլի: Դասախօսութիւնները պիտի կարդան պրօֆէսօրները համալսարանի լսարաններում, բայց, տարաբաղդաբար, այն լսարանները, որոնք այդ ժամանակը ազատ են, բաւական փոքր են, տեղաւորում են մօտ 200 հոգի և այդ պատճառով լսողների թիւը սահմանափակված է 150-ով, բացի քիմիայի կուրսը, որը կարդացվելու է մեծ լսարանում և որը տեղաւորում է 500 հոգի: Մինչև նոյեմբերի 10-ը գրվել ցանկացողների թիւը անցել էր 300-ից, այդ պատճառով հիմնադիրները մտածում են ուրիշ լսարան գտնել, որտեղ աւելի մեծ թւով ունկնդիրներ կարելի լինէր տեղաւորել: Այս կուրսերը լսելու համար, ինչպէս հաղորդում են տեղական լրագիրները, եկել են Կուրսկ, Տագանրօգ և Բոստով քաղաքներից: Այսպիսի կուրսեր նոյնպէս նախատեսված է և որքան գիտենք արդէն բացված են նաև Պետերբուրգում: Ցանկալի է, որ ուրիշ համալսարանական քաղաքներն էլ օրինակ վերցնեն այդ բանից:

Այս օրերս վերջացան այստեղի բժշկական ֆակուլտետի վերջնական քննութիւնները: Աւարտեցին 5 հայ ուսանող՝ Բարամեան, Լազարեան, Տէր-Նիկողայոսեան, Տէր-Օհանեան և Խատիսեան: Այս վերջինին առաջարկված է մնալ պրօֆէսօր Օպէնխօվսկու ներքին հիւանդութիւնների կլինիկայում:

«Մշակի» ընթերցողներին երևի հետաքրքիր կը լինէր մի քանի տեղեկութիւններ ունենալ երգիչ Կոստանեանի մասին, որը մօտ մի ամիս այստեղ երգում էր. պարոնը երգեց «Կարմէն», «Գէմօն», «Ֆաուստ», «Րիգօլետտօ», «Եւգենիյ Օնեգին» օպերաներում և հասարակութեան մեծամասնութեանը բաւական դուր էր գալիս: Պ. Կոստանեանը մեր միւս հայ երգիչների մէջ կազմում է այն բացառութիւնը, որ ունենալով, ուղիղ է, փոքր ձայն, բայց ձայնի քաղցրութեամբ և իր երաժշտականութեամբ՝ կարող է կոչվել երգիչ՝ այդ բառի բուն նշանակութեամբ: Չը գիտենք ինչ պատահեց երիտասարդ երգչի և դիրեկցիայի մէջ, բայց պարոնը երկու օր առաջ թողեց Խարկով և գնաց Բագու, ուր պիտի մասնակցի այնտեղի օպերային ներկայացումներին: Կարծում ենք, որ պարոնի հեռանալով այստեղի օպերան կորցրեց մի լաւ ույժ:

Ց. Տէր-Մկր.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, նոյեմբերի 22-ին

Վաղը, նոյեմբերի 23-ին, Թիֆլիսի արհեստաւորների վարչութեան մէջ պէտք է կատարվի Թիֆլիսի արհեստաւորների աւագի ընտրութիւնը: Անցեալ յօդուածում, խօսելով արհեստաւորների ներկայ աւագի մի տարվայ գործունէութեան մասին, չէշտեցինք այն փաստի վրա, որ այդ մարդը իր ստանձնած պաշտօնը բարեխղճութեամբ կատարելուց յետոյ, մի տարվայ ընթացքում 2 հազար րուբլի էլ փող մտցրեց վարչութեան դատարկ սնդուկի մէջ: Արհեստաւորներից շատերը դէպի այդ փաստը համակրութեամբ վերաբերվելով հանդերձ, այնուամենայնիւ, բաւական չեն համարում այդ, և ասում են, որ արհեստաւորների վարչութիւնը դեռ իր ցանկալի նպատակին չէ հասել և արհեստաւորների բաղձանքները դեռ չեն իրագործված: Ամեն մի մարդու արժանաւորութիւնը չափվում է նրանով, թէ որքան մաքրութեամբ է վերաբերվում նա դէպի հասարակական գումարները. եթէ այդ դէպքում նա մաքուր է, նա բարեխիղճ կը լինի և իր միւս պարտաւորութիւնների մէջ, իսկ եթէ նա սրբութեամբ չէ վերաբերվում դէպի իրան հաւատացած գումարները, այլ նրանց հետ վարվում է իր սեփական հանգստանալու, նա չէ կարող արդարութեամբ վերաբերվել և դէպի իր միւս պարտաւորութիւնները, քանի որ այդպիսի մարդկանից ամբողջ խղճալը՝ միայն իրանից կաշուին ծառայելն է և այդ կաշին ամեն բանից գերադասելը... Սա ոչ թէ երևակայութիւն է, այլ փաստ: Թիֆլիսի արհեստաւորների վարչութիւնը, իր երեսուն տարվայ գոյութեան ընթացքում, միայն բաւականութիւն է տուել զանազան պրոսկների ախորժակին, իսկ վերջին 16 տարիներումն էլ գտնվում էր այդ պրոսկներից մէկի ճանկում, որը կպած այդ խեղճ հիմնարկութեան մէջքին՝ 16 տարի շարունակ՝ անխնայ ծծեց նրա ամբողջ հիւթը, մինչև բոլորովին ուժասպառ եղաւ նա և նրան կմախք դարձնելուց յետոյ միայն հեռացաւ նրանից: Ներկայ աւագը տափ կանգնեցրեց այդ կմախքը և նորից կեանք տուեց նրան, իսկ պահանջել, որ մի տարվայ ընթացքում թեեր էլ տար նրան՝ այդ ամեն մի մահկանացուի ույժից վեր է: Խօսք չէ կարելի կախարդական գաւազանի մի շարժումով անհետացնել երեսուն տարվայ արմատացած կարգերը: Արհեստաւորների բաղձանքները կարող են իրագործվել միայն այն ժամանակ, եթէ իրանք էլ նեցուկ լինեն ներկայ աւագին և համերաշխութեամբ գործեն նրա հետ:

Այժմ մի քանի պրոսկներ, վարչութեան նախկին պրոսկի հետ, խմանալով որ վարչութեան մէջ արդէն բաւական հիւթ կայ՝ բորբոքված ախորժակով՝ ամեն ջանք գործ են դնում, որպէս զի մի կերպ գլխները կոխեն վարչութեան մէջ: Եւ ցաւը նրանումն է, որ մեր արհեստաւորները լինելով անփորձ, զուրկ որ և է զգաստութիւնից, շուտով կաշառվում են, և կաշառվում են ինչո՞վ—մի բաժակ օղիով... Մէկը բռնեց նրա օձիքից և տարաւ գինետուն ու մի բուռ ... արաղ խմեցրեց, այդ բարերարը արդէն նրա աչքում ամենից լաւ մարդ է... Բայց տեսնենք վաղը ով կը տանի յաղթանակը՝—օղին ույժը, թէ արհեստաւորների ամուր կամքն ու լուրջ գիտակցութիւնը:

Ս. Նազարեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Թագաւոր Կայսրի հանդիսաւոր գահակալութեան օրը, նոյեմբերի 21-ին, քաղաքը առաւօտից զարդարվեց դրօշակներով, իսկ բոլոր եկեղեցիներում և աղօթարաններում գոհացողական մաղթանքներ կատարվեցին: Երեկոյեան հրավառութիւն կար:

—

Երէկ, Ռուսաց գործակալութեան միջոցով Կ. Պօլսից ստացանք հետևեալ հեռագիրը. «Հայոց պատրիարքարանը մի յիշատակագիր է պատրաստում սուլթանին ներկայացնելու համար, որի մէջ նկարագրում է ժողովրդի ծանր դրութիւնը և թախանձագին օգնութիւն է խնդրում:»

—

«Сѣв. Кавк.» լրագիրը հաղորդում է, որ կովկասի կառավարչապետ իշխան Գոլիցինի կարգադրութեամբ, Նալչիկի շրջանի գլխաւորը՝ գնդապետ Վիրուբօվ և Վլադիկավկազի շրջանի գլխաւորը՝ փոխ-գնդապետ Միշչէնկօ հեռացրված են իրանց պաշտօններից:

—

Ցայտնի իրաւագէտ Սպասովիչին յանձնված էր մշակել հեղինակների իրաւունքներին վերաբերեալ ծրագիր, որ ներկայումս քննվում է մի յատուկ յանձնաժողովում, սենատոր Կնիրիմի նախագահութեամբ: Սպասովիչի ծրագրով, հեղինակների իրաւունքը իրանց հեղինակութիւնների վրա պէտք է շարունակվի 30 տարի, իսկ հեղինակութիւնները պէտք է նկատվեն իբրև շարժական սեփականութիւն, որոնք կտակով կամ օրէնքով պէտք է անցնեն ժառանգներին: Իսկ սրանց բացակայութեան միջոցին պէտք է դառնան հասարակաց սեփականութիւն:

—

Ստավրօպօլի նահանգական առեանը անցեալ տարի անբաւական լինելով քաղաքագլուխ Բոտչէվի մի գործից, խնդրամատոյց էր եղել բարձր կառավարութեան հեռացնելու քաղաքագլխին իր պաշտօնից: Քաղաքային դուման աչքի առաջ ունենալով Բոտչէվի օգտաւէտ գործունէութիւնը քաղաքի համար, որոշեց խնդրել բարձր կառավարութիւնից թողնել Բոտչէվին իր պաշտօնում: Նահանգական առեանը վճռեց անհետևանք թողնել դումայի այս վերջին որոշումը, համարելով նրան ոչ օրինաւոր, դուրս դումայի իրաւասութիւնից: Այն ժամանակ քաղաքագլուխը դիմեց կառավարիչ սենատին, որը յայտնեց թէ նահանգական առեանը իրաւունք չունէր անտես առնելու դումայի որոշումը քաղաքագլխի մասին:

—

Պարիզից ստացանք, տպագրելու համար, հետևեալ նամակը. «Պարիզի հայ Ուսանողական Միութիւնը կը խնդրէ, որ բարեհաճէք իր անկեղծ շնորհակալութիւնները յայտնել «Մշակի» միջոցով այն հեղինակներուն, որ հաճած էին իրանց հետևեալ գործերը ղրկել իր մատենադարանին: Ի. Ճամհարեանց՝—«Խ. Աբովեանի երկերը», Միրզա-Աւագեանց՝—«Սանդի» (երկու օրինակ), Յով. Կոստանեանց՝—«Շիրակի լեգենդաներից» և ժողովրդական կեանքից. Ս. Շահազիզեան՝—«Ամառնային նամակներ», Մ. Տէր-Մինասեանց—«Պատմական զրոյցներ»:

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ նոյեմբերի 16-ին արտասահմանից Պետերբուրգ է վերադարձել Կ. Պօլսի ռուսաց դեսպան Ի. Ա. Զինովիէվ:

—

Այսօր, հինգշաբթի, նոյեմբերի 23-ին, նշանակված է կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան ընդհանուր ժողով, որ պէտք է զբաղվի ընթացիկ գործերով և քննի Միրժէևսկու առաջարկութիւնը անասնաբուծութիւնը Կովկասում զարգացնելու մասին: Կարող են ներկայ լինել և կողմնակի անձեր:

—

Թիֆլիսի այն ծայրում, որտեղից սկսվում է Վլադիկավկազի ճանապարհը, վերա գետից այն կողմ սկսվում է կազմվել նոր թաղ: Մօլօկանները գնել են կալուածատէրերից հողեր, քառակուսի սաժէնը մի րուբլով և շինել են տներ: Արդէն կառուցված է մօտ տասն տուն: Ջուրը վերցնում են Կուր գետից:

—

Խաղողի առատութեան պատճառով այս տարի գինին պէտք է լինի համեմատաբար էժան: Գինու էժանութեան նպաստում է և այն հանգամանքը, որ Երևանեան նահանգի այգեգործները այժմ թողել են օղեհանութիւնը և իրանց ուշադրութիւնը դարձրել են գինեգործութեան վրա:

—

ՆԵՐՔԻՆ-ԱԽՏԱՅԻՑ մեզ գրում են նոյեմբերի 20-ից. «Զինուորական առեանը ամսիս 15-ին բացանելով իր նիստը՝ հրաւիրեց Դարաչիչագի շրջանի նորակոչ-զինուորացուներին դէպի վիճակահանութիւն: Մաղթանքից անմիջապէս յետոյ, ժամը 9-ին, մալական և յոյն երիտասարդները, որոնք թւով 48 հոգի էին, վիճակի ենթարկվեցին, որը տևեց մօտ երկու ժամ, որից յետոյ, ժամի 11-ին, վիճակի հրաւիրվեցին հայ զինուորացուները, որոնք թւով 324 հոգի էին և որոնց վիճակահանութիւնը վերջացաւ գիշերվայ կէսին: Հայերից զինուոր որոշվեց 63 հոգի, իսկ մալականներից՝ 10-ը: Հայ զինուորները երգում ընդունելով հայ քահանայից՝ ցրվեցին իրանց տները այն պայմանով, որ եկող ամսի 12-ին կրկին ներկայանան զինուորագրական առեանին, և ընդունվեն զօրքի մէջ: Զինուորագրական առեանը փակելով իր նիստը Ներքին-Ախտայում, ամսիս 17-ին ուղևորվեց Նոր-Բայազէտ, այնտեղ ևս շարունակելու իր գործունէութիւնը»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՐԵՏԷԻ ՆՈՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԸ

—

Ինչպէս արդէն յայտնի է, պետութիւնները Կրետէի նահանգապետի պաշտօնի համար երկու թեկնածու են առաջարկում՝ Բատտէնբերգեան Ֆերդինանդ պրինցին և լիւքսէմբուրգցի գնդապետ Շէֆֆէրին: Գնդապետ Շէֆֆէր ներկայումս ապրում է Լիւքսեմբուրգում. նա Լիւքսեմբուրգում էլ ծնվել է 1856 թւին: Քսան տարեկան հասակում նա գնաց Արևելք, ուր բաւական երկար մնաց, պսակվեց հայուհու հետ Տատեան իշխանների ցեղից և մեծ կապեր հաստատեց Կ. Պօլսում:

Արևելքում Շէֆֆէր սկզբում պաշտօն ունէր Բէկէր-փաշայի մօտ, երբ փաշան, Բ. Դրան յանձնարարութեամբ, տեղն ու տեղը ուսումնասիրում էր րէֆօրմների հարցը հայկական նահանգներում: Ապա Շէֆֆէր մտաւ եգիպտական ծառայութիւն և նախ և առաջ իր բոլոր ջանքը գործ դրեց վերջ դնելու գերեվաճառութեանը: Այդ պաշտօնի մէջ Շէֆֆէր մեծ եռանդ ցոյց տուեց և մինչև անգամ հրամայեց բանտարկել երեք բարձրաստիճան փաշաների, որոնք, իրանց անձնական շահերի համար, մասնակցում էին այդ զզուելի առևտրին: Եթէ գերեվաճառութիւնը Եգիպտոսում դադարեց, դրա համար համարեա բացառապէս պարտական են Շէֆֆէրին: Սակայն մի տարի առաջ Շէֆֆէր թողեց եգիպտական ծառայութիւնը մեծ թոշակով և տեղափոխվեց Լիւքսեմբուրգի շրջակաները, ուր նա ունի մի շքեղ վիլլա: Արդէն մի քանի ժամանակ առաջ, ինչպէս ասում են, առաջարկեցին նրան ժանդարմերիայի հրամանատարի պաշտօն Կրետէ կղզու վրա, բայց նա մերժեց, որովհետև իր համար ստոր պաշտօն էր համարում: Շէֆֆէրին Կրետէի ընդհանուր նահանգապետ նշանակելու առաջարկութիւնը վերագրում են Ֆրանսիային: Պէտք է յիշել նոյնպէս, որ բացի գլխաւոր եւրոպական լեզուներից, Շէֆֆէր կատարելապէս գիտէ արաբերէն և թիւրքերէն լեզուները. նոյնպէս բաւական գիտէ յունարէն լեզուն:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, նոյեմբերի 3-ին

Կիլիկիոյ ինքնիշխան կաթողիկոս, որը Նազըմի մեկնելէն յետոյ, ինքն ալ Պէրայի մէջ թօթափեր էր իր ոտքերու փոշին և վերադարձեր էր Կիլիկիա, նորէն եկեր է Պէրայ՝ կայսերական հրամանով անշուշտ, որով մեծ դիւրութիւն կընծայուի նոյն աթոռի կաթողիկոսութեան ընտրութեան (?), որ պիտի կատարվի անպատճառ Փետրուար 1997 թւականին՝ եթէ Տէր կամեցի:

Հիմա Պօլսոյ մէջ նոր մօդա է: Բաւական չեն Օրմանեան պատրիարքի յայտնի տեսակի քարոզներն, որ այնքան պերճախօս բարբառով կորոտան եկեղեցիներու բեմերէն, բաւական չեն քարոզիչ սրբազաններու, հայր-սուրբերու պատուախօսութիւններն, որ պատրիարքական շրջաբերականներու իմաստը կը բացատրեն ժողովրդեան, հայերէն «փանջ» շաբաթաթերթն ալ ելեր է երեմեական ողբերով մեր գլուխը կուռելու: Տէր պապա մ'է այդ կրօնական յօդուածները գրողն՝ որ աջ ու ձախ «աչքը» կը նետէ՝ ազգի ապագան մարգարէանալու համար: Դժբաղդաբար նետածը «եան» (քօմիքի) կիյնայ: Տէր պապային խելք և կարողութիւն կը մաղթենք, որ համբերէ ժողովրդեան յամառութեանն, որով դէմ կը դնէ իր ազգու յորդորներուն:

Ինչպէս իմացած էք անշուշտ, սուլթանն autonomie շնորհեց Երուսաղէմի հայերէներուն, որոնք մինչև ցայսօր հայոց պատրիարքարանի իշխանութեան ներքև էին: Ցակաւին չի գիտցուիր, թէ այդ autonomie-ն ինչ օրէնքներու վրա հիմնված է, միայն սա յայտնի է, թէ՝ ասոնք ազգային համար մեծ գործերու նախաշաւիղներ են...

Այն շնորհակալեաց ուղերձն՝ որ կեդրոնական ազգային վարչութեան խառն ժողովոյ կողմանէ պատրաստվեցաւ և Տատեան Յարութիւն փաշայի կողմանէ մատուցվեցաւ սուլթանին՝ իր լաւ ազդեցութիւնն ունեցաւ: Պատրիարքն այդ ուղերձով երջանիկ կը համարէր ինքզինքն, որ յետ այսու հայոց ազգն իր օգոստափառ վեհապետին բարձր հովանիին ներքև վերստին գտած է իր անդորրութիւնն ու խաղաղութիւնն: Սուլթանն ալ իր կողմանէ մեծ գոհունակութիւն յայտնեց Տատեանի՝ պատրիարքին հաւատարիմ ծառայութիւններուն և հեռատես գործունէութեանն համար: Խոստացաւ ամեն բարիք ընել և ամեն դիւրութիւններ ընծայել, որպէս զի իր դարաւոր հայ հաւատարիմ հպատակները միշտ երջանիկ և անդորր ապրին: Ցայտարարեց՝ թէ ինքն՝ ընդհանուր հայ ժողովուրդն մեղապարտ չի ճանչնար մէկ քանի հայ անիշխանական խռովարարներու յարուցած խռովութիւններուն համար, և յանձնարարեց՝ որ իր կայսերական ողջոյնները մատուցանէ իր սիրելի պատրիարք՝ Օրմանեանին և հաւատարիմ հայ հպատակներուն: Տատեան փաշան՝ շատ ուրախ ու զուարթ վերադարձաւ կայսերական պալատէն, վասն զի իր աղջիկն ալ, այդ պերճախօս ուղերձին շնորհիւ, «շէֆաքաթի» առաջին կարգի պատուանշանին արժանացեր էր...

Գիրուկ

ՆԱՄԱԿ ԱՆԳԼԻԱՅԻՑ

—

Լօնդօն, նոյեմբերի 22/10-ին

«Daily Chronicle» անցեալ երկուշաբթի յուզում յարոյց լօրդ Սօլզպըրիի հրաժարման նկատմամբ և թէև «Սթէնտարտ» և «Թայմզ» հերքեցին այդ լուր, սակայն յայտնվեցաւ որ լօրդ Սօլզպըրիի քաղաքականութեան նպաստողներ իսկ տեսան անոր քաղաքականութեան թերանալը: Անցեալ տարի այս առեններ լօրդ Սօլզպըրի Կրէտէի ինքնավարութեան ծրագիրն դրած էր Եւրոպիոյ մեծ պետութեանց առջև և իր համախոհներ գովաբանեցին իր հեռատեսութիւն և իմաստութիւն, սակայն զարմանալի է, որ դառնան սկիզբը, իր ծրագիր, խաղաղութեան խոստում տուող այդ ճռճռան ծրագիրը, փոխանակ խաղաղութիւն բերելու, պատերազմ անխուսափելի ըրաւ:

Սօլզպըրի անցեալ մայիսի մէջ աւստրիական դեսպանին յայտնած է թէ Անգլիա առանձինն ինքեան փափագող է Կրետէի անկախութեան և թէ երկու պայմաններով այդ գաղափարը ջանալի է իրագործել, այսինքն որոշելով եւրոպայի կառավարիչ Կրետէի համար, անկախ բոլորովին սուլթանէն, և ճնշելով զԲարձրագոյն Դուռ հեռացնել օսմանեան զինուորներ կղզիէն:

Սակայն, այսօր սուլթանն գիտէ թէ այդ ծրագիր անգործադրելի է. նա որոշած է պահել իր զինուորներ ի Կրետէ և ընդդիմանալ ո և է քրիստոնեայ օտարահպատակ անձի մը իբր կառավարիչ հաստատման: Հաւանական է որ Գերմանիոյ կայսրը չը պիտի առարկէ սուլթանի առաջարկութեանց և եւքը այն պիտի լինի, որ Գերմանիոյ կայսրը պիտի կնքէ վերջին խաղաղութեան դաշինք և պայմաններ, որոնց մէջ անշուշտ իրեն բաժին համեղ պատառ մը պիտի ունենայ:

«Daily News» մեծ արգահատանք կը նկատէ Սօլզպըրիի համար դիջանել այս վերջին կրետական խնդրոյն լուծման մէջ Գերմանիոյ կայսեր քմահաճոյքին: Վերջին կրետական «Կապոյտ գիրքը» կը ցուցնէ թէ լօրդ Սօլզպըրի ի սկզբան հաւանած է նոյն իսկ Կրետէի Յունաստանի միացման առաջարկին, որ աւելի պղտնական կուսակցութեան որոշումն էր: Լօրդ Սօլզպըրի ոչ միայն կրետական կամ յունական, այլ նոյն իսկ հայկական տագնապներու առթիւ գործած և շարժած է իբր անհաստատ բարեկամ և յայտնի թշնամիէ աւելի վնասակար եղած է. նա տեղի տուեց ամեն խնդրոյ մէջ և հաստատուն մընացեր է միայն իր ընդդիմութեան մէջ ծովային մաքերու փակման առաջարկին դէմ:

Կրետէի քրիստոնէից կացութիւն այսօր շատ աւելի գէշ է, քան էր եւրօպական պետութեանց միջամտութենէն առաջ և եթէ սուլթանը Գերմանիոյ կայսեր միջամտութեամբ վերջացնէ Կրետէի տագնապները, կառավարիչը Թրքասէր գերման սպայ մը է Կրետէի համար:

Իսկ հայկական բարենորոգումներ...? Անոնք եաքէն, քանզի Կ. Պօլսէ եկած վերջին հեռագիրներ կը ծանուցանեն թէ դեսպանք նոր միջոց մը գտեր են լուծել Կրետէի խնդիրը, այսինքն սուլթանի վրա ճնշում ի գործ դնելով բարոյապէս հայկական բարենորոգմանց գործադրութեան նկատմամբ: Զարմայր

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Новое Время» լրագրին հեռագրում են Լօնդօնից, որ Բ. Դուռը վճռեց Բէյրութում ջրանցք շինելու իրաւունքը տալ Լօնդօնում ապրող երիտասարդ թիւրք կուսակցութեան մի խմբագրին այն պայմանով, որ նա դադարեցնէ իր լրագիրը: Այդ վճիռը սաստիկ գրգռում է պատճառել Լօնդօնում, որովհետև անգլիական մի ընկերութիւն աշխատում էր ստանալ ջրանցքի իրաւունքը և այժմ նա հարկադրված կը լինի մի քանի միլիոններ տալ բախտաւոր երիտասարդ թիւրքին և գնել այդ իրաւունքը: «Standard» լրագիրը հաղորդում է, որ անգլիական շահերը Թիւրքիայում սաստիկ վտանգված են. անգլիացի վաճառականները ոչինչ օգնութիւն չեն ստանում թիւրքաց կառավարութիւնից և ստիպված պիտի լինեն թողնել Թիւրքիան:

—Պետերբուրգից հեռագրում են արտասահմանեան լրագիրներին, որ Կրետէի ընդհանուր նահանգապետ, պետութիւնների համաձայնութեամբ, կը նշանակվի Լիւքսէմբուրգի գնդապետ Շէֆէր:

—Լօնդօնում շատ տարածված է այն լուրը, որ լօրդ Սօլսբիւրի թողնում է իր պաշտօնը: Թէև անգլիական լրագիրները հերքեցին այդ լուրը, բայց ամենքը համոզված են, որ Սօլսբիւրի դժուարանում է վարել թէ արտաքին գործերի մինիստրի և թէ մինիստրների նախագահի պաշտօնները: «Manchester Gwardian» լրագիրը, որ լաւ տեղեակ է կառավարչական շրջաններին, ասում է որ լօրդ Սօլսբիւրի այժմ չի հրաժարվի, քանի որ ներթական տաք հարցեր կան քաղաքականութեան մէջ: Նա կարևոր է համարում կարգաւորել Հնդկաստանի հարցը և արևելեան հարցը:

—«Daily Telegraph» լրագիրը հաղորդում է, որ Աւստրիան համարում է կրետական հարցում իր ունեցած դերը վերջացած և պատրաստ է յետ կանչել Կրետէից իր զօրքերն ու նաւերը:

—«New-York-Herald» լրագրին Աթէնքից հեռագրում են, որ գնդապետ Վասօս հրաժարվում է յունաց զօրքի հրամանատարի և Գէօրգ թագաւորի ադիւտանտի պաշտօնից:

ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԱՐԻԶ, 21 հոկտեմբերի: Հոկտեմբերի 20-ին, Աղեքսանդր III կայսրի մահվան տարեդարձին, ռուսաց եկեղեցում հոգեհանգիստ կատարվեց: Ներկայ էին՝ նախագահ Ֆօրի ներկայացուցիչը, մինիստր Հանոտօ, բարօն Մօրէնհէյմ դեսպանութեան պաշտօնեաների հետ և դիպլօմատիական մարմնի շատ անդամներ:

ՎԻԵՆՆԱ, 22 հոկտեմբերի: «Polit. Corresp.» լրագրին Բէլգրադից հաղորդում են, որ մինիստր-նախագահ Գէօրգիեվիչ դիմեց Սերբիայի արտասահման գտնվող ներկայացուցիչներին մի շրջաբերականով, որի մէջ յայտնում է, թէ Միլանի անձնաւորութիւնը մինիստրութեան փոփոխութեան հետ կապ չունի և որ Միլանի ներկայութիւնը անհրին է կապել Սերբիայի արտաքին քաղաքականութեան կարծեցեալ փոփոխութեան հետ: Սերբիայի քաղաքականութիւնը բացառապէս սերբիական պատասխանատու մինիստրների գործ է, որոնք ցանկանում են միայն սերբիական քաղաքականութեան հետևել: Ահա թէ ինչու կարինէտը դիտաւորութիւն չէ կարող ունենալ յենակէտ որոնել Սերբիայի համար միայն մէկ մեծ պետութեան մէջ: Կառավարութիւնը աշխատում է, ընդհակառակն, բարեկամական յարաբերութիւններ պահպանել բոլոր պետութիւնների հետ: Կառավարութիւնը ամեն ջանք գործ է դնելու արմատականապէս ուղղելու ֆինանսները: Նա միջոցներ ձեռք կառնի ճշգրութեամբ կատարելու օտար պետութիւնների առաջ Սերբիայի յանձն առած պարտաւորութիւնները, նոյնպէս հոգ կը տանի, որպէս զի զօրքը գտնվի իր բարձրութեան վրա:

ԼՕՆԴՕՆ, 21 հոկտեմբերի: «Daily News»-ին Կրետէից հեռագրում են. «Ցախկալարիայում երեք քրիստոնեաների սպանութեան համար մեղադրվող մահմեդականների դատաստանական քննութիւնը տեղի կունենայ հոկտեմբերի 22-ին: Միջազգային իշխանութիւնները զգուշութեան ընդարձակ միջոցներ են ձեռք առնում մահմեդական ամբոխի կողմից սպասվելիք անկարգութիւնների առաջն առնելու համար, որը սպառնում է վրէժխնդիր լինել: Ջէվադ-փաշան խոստացաւ ծովապետ Կանէվարօին թիւրքաց զօրքերը զօրանոցներում պահել դատաստանական քննութեան ժամանակ:

—«Standard» լրագրին Կ. Պօլսից հեռագրում են. «Բ. Դուռը վճռեց կրետական հարցի առիթով դիմել պետութիւններին մի նոր յայտագրով, որի մէջ բողոքում է այն գաղտնի խրախուսանքների դէմ, որ իբր թէ ապստամբները ստանում են յունաց կառավարութիւնից»:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

ՍԱՄԱՐԿԱՆԴ. Գ. Պ. «Սև օրերի դուռ» պատկերը անյարմար է տպագրութեան համար: Շարունակեցէք այդ երկրի մասին թղթակցութիւններ գրել:

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ. Մամիկոն Տէր-Մատթէոսեանց. Ձեր պատասխանը «Մշակի» № 103-ի մէջ տպած թղթակցութեան դէմ չի տպագրվի միայն այն պատճառով, որ շատ մեծ է: Եթէ գրված լինէր կարճ և ամփոփ՝ վաղուց լոյս տեսած կը լինէր:

ԵՐԵՒԱՆ. Վահան քահ. Վաչէյեանց. Կարդացէք վերև պատասխանը:

ԲԱԹՈՒՄ. Սպիրիդօն Դունդուա. Ձեր ցանկացած գրքերը ստանալու համար բարեհաճեցէք դիմել՝ Թիֆլիսի հայոց Հրատարակչական ընկերութեան:

ՐՕՍՏՕՎ. Սալմաստեցի. Ձեզ հետաքրքրող հարցի մասին այժմ ոչինչ չենք կարող տպագրել:

ԳԱՀԻՐԷ. Մ. Եկաւեանց. «Մշակի» այս տարվայ բոլոր համարները կան, և արժէ 10 րուբլի: Իսկ եթէ դուք կամենում էք ստանալ «Մշակի» 25 տարվայ բոլոր համարները՝—դա շատ թանգ կարժենայ, որովհետև խմբագրատանը միայն միմի օրինակ կայ:

ՎՕԹԸՐԲԸՐԻ ՔՕՆՆ (Ամերիկա). Պ. Ահօյեան. «Մշակի» ամբողջ տարվայ բոլոր համարները կարող էք ստանալ կազմելու համար: Դրա համար պէտք է վճարէք 10 րուբլի, կամ 5 դօլլար, ինչպէս Ամերիկայի տարեկան բաժանորդագինն է:

ԻԶՄԻՐ. X. Ձեր թղթակցութիւնները շատ ցանկալի են և այդ պատճառով խնդրում ենք շարունակել: Ձեր առաջին յօդուածը չի տպագրվի մեզանից անկախ պատճառներով, իսկ երկրորդը՝ լոյս կը տեսնի, երբ տեղ բացվի:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 հոկտեմբերի: Մայրաքաղաքի բոլոր եկեղեցիներում մաղթանքներ կատարվեցին Թագաւոր Կայսրի և ամբողջ Օգոստափառ ընտանիքի բարեկեցութեան համար: Մայրաքաղաքը զարդարված է դրօշակներով: Երեկոյեան լուսավառութիւն կար:

ՄՕՍԿՎԱ, 22 հոկտեմբերի: Բոլոր տաճարներում մաղթանքներ կատարվեցին Թագաւոր Կայսրի և ամբողջ Օգոստափառ տան բարեկեցութեան համար: Մայրաքաղաքը թաղված է դրօշակների մէջ: Երեկոյեան հրավառութիւն կար:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 22 հոկտեմբերի: Այսօր բանակցութիւնները շարունակվում էին:

Վերջին գիջումները գոհացում չը տուեցին Բօլգարիային. բօլգարական ներկայացուցիչ Մարկօվ եռանդոտ քայլեր սկսեց բէրաթների համար արած խոստումների վերաբերմամբ:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առանձին գրքով լոյս տեսած

ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆՑԻ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ձեռք բերել ցանկացողները պէտք է դիմեն հեղինակին հետևեալ հասցէով՝ НАХИЧЕВАНЬ На Дону. Ервангу Шахъ-Азизъ. գինը 60 կ., ճանապարհածախսով 70 կ.: (№ 124) 1—4

ԻՄ ՀԱՍՑԷՍ՝ МОСКВА. Большой Чернишевскій. Домъ Пустошкина. кв. 26.
Արսէն վարդապետ Ղլտճեան
(№ 124) 1—3

Засѣданіе Кавказскаго Юридическаго Общества имѣетъ быть 25 ОКТЯБРЯ 1897 года, въ 8 ч. вечера, въ помѣщеніи Тифлисскаго Окружнаго Суда.

Предметы совѣщанія:

1) Административныя распоряженія. 2) Сообщеніе Члена Общества А. С. Френкеля: «БОРЬБА СЪ РАЗБОЕМЪ» РУССКОЙ ВЛАСТИ НА КАВКАЗѢ.

Примѣчаніе: На основаніи 17 § Устава Общества въ засѣданіи его допускаются и посторонніяя лица. (№ 123) 2—2

ԵՂԲ. Ս Տ Ե Փ Ա Ն Ե Ա Ն Ց Ն Ե Ր Ի

1880 թւից Բագու քաղաքում գոյութիւն ունեցող «ՔԱՂՑՐԱՒԵՆԻՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ», որ գտնվում էր Օլգինսկայա փողոց, Բ. Լալայեանցի տ., և որ անցեալ 1896 թ. ապրիլ ամսում պատահար հրդեհից այրվեց,

ԱՅԺՄ ՆՈՐԻՑ ԲԱՑՎԵԼ Է հոկտեմբեր ամսից նոյն Օ լ գ ի ն ս կ ա յ ա փողոցի վրա, ՇԱԳԻԴԱՆԵԱՆՑԻ պատմաժում, №№ 2 և 3, հետևեալ ֆիրմայով.

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՔԱՂՑՐԱՒԵՆԻՆԵՐԻ
Ս Տ Ե Փ Ա Ն Ե Ա Ն Ց Ի ԵՒ Գ Է Ո Ր Գ Ե Ա Ն Ց Ի
(CONFISERIE CENTRALE)

Գործարանը ընդունում է ամեն տեսակ քաղցրաւենիների պատւէրներ և կատարում է բոլորը թարմ նիւթերից և ամենայն բարեխղճութեամբ: Բացի դրանից, խանութում ամեն օր կարելի է ստանալ պատրաստի զանազան թարմ քաղցրաւենիք և խմորեղէն: Խանութն ունի առանձին կահաւորած սենեակ, որտեղ կարելի է ստանալ թէյ, սուրճ, չօկօլադ, կակաօ և զանազան զովացուցիչ խմիչքներ: (№ 122) 1—6

ԹԻՖԼԻՍԻ ՆԻԿՕԼԱԵՎՍԿԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՈՒՄ

Բացված են պարապմունքներ ճ ա շ ի ց յ ե տ ո յ, որ սկսվում են ժամը 1-ից և շարունակվում են մինչև $4^1/_2$ ժամը: Իրանց որդւոց ընդունել տալ ցանկացողները պէտք է դիմեն ուսումնարանի տեսչին՝ ներկայացնելով ծ ն ն դ ե ա ն և ծ ա ղ կ ի պ ա տ ու ա ս տ մ ա ն վ կ ա յ ա կ ա ն ն ե ր ը: Տարեկան վճարն է տ ա ս ն և վ ե ց րուբլի իւրաքանչիւր աշակերտից: Ուսումնարանը գտնվում է Կրասնօգօրսկի փողոցի վրա, Բաբանօվի տանը, № 9.
(№ 123) 2—3

BATEAUX A VAPEUR FRANÇAIS N. PAQUET ET C-ie
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից,

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսօն և Պօլիս: Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 29 հոկտեմբերի (10 նոյեմբ.) ՄԻՐԿԱՄԻ շոգենաւը, նաւապետ ԳԱՐՐԻԳ: Եւ այդպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամի 4-ին ճաշից յետոյ:

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով:

Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւնների ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նարբէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. նախկին Արծրունու քարվանսարա: ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Դիլդարեանին, Կօլիւբեաինսկայա հրապարակ: ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիոր Հերշենրօդերին: (№ 76) 2—20

ԽԱՂՈՂԻ ՄԱՄՈՒԼՆԵՐ,
ԽԱՂՈՂ ՄԱՆՐԱՑՆՈՂ, ԿՈԹ ՀԱՆՈՂ, ԿՈՒՊԱԺԻ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ, ՇԻՇԵՐ ԼՈՒԱՆԱԼՈՒ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ
Առաջարկում է
ԻՆԺԵՆԵՐՆԵՐ
ԵԱՐԱԼՕՎԻ ԵՒ ԱԼԻԽԱՆՕՎԻ
Մ ե ք ե ն ա յ ա գ ո ր ծ ա ր ա ն ը,
Թիֆլիսում Ալէքսանդրեան փողոց, սեփական տուն:
(№ 102) 17—0

Մ. ՋՄՇԿԵԱՆԻ
„ԾՈՑԻ" „ՊԱՏԻ" և ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ 1898 Թ. ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
շուտով լոյս կը տեսնեն: Ցանկացողները՝ այժմեանից յայտնելու են, որպէս զի պատուէրները ժամանակին կատարվեն: Իսկ տպագրվելի յայտարարութիւնները թող շտապեն շուտ հասցնելու:
12—13 (և. հ.) (№ 105) Հասցէն՝ ԹԻՖԼԻՍ, Մակար Ջմշկեան

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ—ՊԱՆՍԻՕՆ
Ա. ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

Ընդունում է երթեւեկ, կիսաթոշակաւոր և գիշերօթիկ աշակերտներ: Պատրաստում է գիմնազիաների, կադետների կորպուսի, զեմլեմերների, ռէալական և այլ ուսումնարանների համար:

Փոքր պատրաստականում երեխաները ընդունվում են առանց քննութեան, վեց տարեկանից սկսած: Ուսումնարանում ուսուցանում են բարձրագոյն ուսումն աւարտած մասնագէտներ, գիմնազիական ուսուցիչներ: Աւանդելի առարկաներն են՝ կրօն, ռուսաց, հայոց, ֆրանսիական, գերմանական, լատինական, յունաց, վրաց լեզուներ, թուաբանութիւն, ալգեբրա, երկրաչափութիւն, աշխարհագրութիւն, պատմութիւն (ռուսաց և ընդհանուր) բնական գիտութիւն, նկարչութիւն, գրութիւն, երգեցողութիւն:

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Гановская ул., № 11. 3-րդ գիմնազիայի մօտ:
(№ 102) հ.) 9—10

ԼՈՅՍ Է ՏԵՍԵԼ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ
Փառակազմ եւ պատկերազարդ
ՕՐԱՑՈՅՑ 1898 Թ.

Վեհափառ կաթողիկոսի, ս. Էջմիածնի, Գէորգեան ճեմարանի և այլ պատկերներով զարդարված. այլ և աւելի հարուստ եկեղեցական և վիճակագրական տեղեկութիւններով: Վաճառվում է վիճակային կոնսիստորիաներում և հոգևոր կառավարութիւններում. Թիֆլիսում՝ Կենտրօնական, իսկ Բագւում «Րաֆֆի» գրավաճառանոցներում: Մեծ քանակութեամբ գնողին 20% զիջումն կը լինի: Պէտք է դիմել ս. Էջմիածնի տպարանական ժողովին այս հասցէով Эчміадзинъ. типографическому комитету. (№ 114) 4—10